

Libertas perfundet omnia luce

Mallorca, 30 de juny de 1977

Estimat fill,

Quanta tristor m'has produït! Na Francisca de Can Majoral m'ho ha contat tot. Què et pensaves? Que no sabríem res? Nosaltres que t'ho hem donat tot, que t'hem educat com Déu mana... en què ens hem equivocat? Si mai t'ha faltat de res...

Avui, quan ton pare i jo hem entrat a missa tothom ens mirava. Tot eren rumors. Quan he vist na Francisca he anat a saludar-la i m'ha mirat i m'ha dit seriosa que com ho podíem permetre, que si eren certs els rumors. I que havia de contestar jo?! Si jo no sabia res. Fill meu, quin disgust quan m'ho ha dit! Això no m'ho esperava de tu!

Si al poble tot se sap! Se veu que n'Antònia, la filla dels senyors, te va veure (quin desastre, deu mevet! Els senyors els primers en saber-ho!). Primer no sabia si eres tu, però bé que la vares saludar quan vas veure que te mirava (quina vergonya!). Se veu que li van faltar cames per cridar als seus pares i a les seves amigues i d'aquí que ho sàpiga tot el poble.

Quan na Francisca m'ho contava no la volia creure. L'he feta aturar. M'he assegut i he aguantat les llàgrimes. Veia la Verge, clavant-me els ulls de mare, de mare que ha sofert com jo, que ho ha donat tot pels seus fills i pel seu home. Me mirava culpant-me, com feien tots els reunits a l'Església. El capellà feia el seu discurs sobre la importància de mantenir els fonaments de la fe en aquesta època convulsa, però jo sols podia pensar amb tu. On era l'educació què t'hem donat? Per què t'ha abandonat Déu? D'aquell nin dolç de Mallorca al de Barcelona, enmig d'aquella manifestació de desviats... se'm regirava l'estomac.

Quan ha acabat la missa he volgut sortit corrent, perquè el teu pare encara no sabia res. Li volia contar jo, perquè ja saps com és el teu pare... però els senyors ja xerraven amb ell. Mai havia vist el teu pare amb la cara tant trastornada. Els senyors han estat molt discrets. Són molt bona gent. Sempre s'han portat bé amb tu, donant-te l'oportunitat d'estudiar, d'anar a Barcelona... i tu els hi agraeixes així?! Saps les hores de feina que fem ton pare i jo a la finca perquè els senyors te paguin els estudis?

Jo sempre pensava que t'agradava n'Antònia. Sempre heu anat junts per tot i ara els dos estudiàveu el mateix. Pensàvem que a part de tenir el fill misser el tendríem casat amb la filla dels senyors. De fet, a vegades bromejàvem amb ells sobre el tema. Quin orgull per nosaltres! Però després va arribar aquella carta on contaves que vos havíeu discutit i vos havíeu distanciat. A la carta l'acusaves de ser una estirada burgesa, que era igual que la seva família i que s'aprofitava de les persones honestes. No sé d'on vas treure tant d'odi contra ella i els senyors, però pensava seria la típica brega entre joves. Jo i ton pare en teníem moltes així, fins que el perdonava i ens tornàvem a ajuntar. Li vaig comentar un dia a la senyora amb l'esperança de la seva comprensió. Avui amb una alçada d'ulls ja m'ha indicat que m'havia equivocat i que en tenia la culpa de tot. La seva mirada m'indicava que "això no quedarà aquí".

En arribar a casa ton pare me replicava que ell ja m'ho havia dit quan vam visitar la facultat, que allà la gent canvia cap a malament, que ell llegia els diaris i veia el que passava amb els estudiants cada dia. M'ha dit que tenia la culpa de tot. Possiblement era culpa meva. Meva per malcriar-te. Meva era la culpa per deixar-te anar a Barcelona. Ho era. Era culpa meva, meva i sols meva. Plorava amb el rosari de missa encara entre les mans.

Jo sabia que ell també estava a favor que tu estudiessis. Sempre comentava orgullós al bar dels progressos que tu feies en els estudis i que qualche dia series un prestigiós advocat o jutge. De tota manera, me seguia cridant perquè al final vaig ser jo qui te va criar. La culpa era meva i jo he estat plorant des del moment en que la Verge m'ho ha dit igual que m'ho diu ton pare i abans la senyora. Mai m'hagués pensat que en aquella facultat de dret, on els professors eren seriosos i anaven amb corbata i els alumnes semblaven aplicats... mai hagués cregut que... mai... No sé fill, és que no sé que ha pogut passar. No entenc ni els meus pensaments, sols sé de la meva culpa.

M'he tancat dins la teva habitació. Allà he vist aquella capsa amb les coses que vas enviant des de Barcelona per venir a passar l'estiu aquí. La nostàlgia m'ha dut a asseure'm a la habitació i recercar entre les teves coses, cercant aquell fill que he perdut a la universitat. Mentrestant, el teu pare seguia cridant a les parets. Sempre havies estat un nin intel·ligent i educat. Sempre estaves llegint o estudiant. Quan ton pare te deia d'anar a fer feina a la finca, tu t'escapaves i t'amagaves enmig dels rostolls del camp amb un llibre baix el braç. Record quan un dia, per les matances dels senyors, tot el poble et cercava pensant que t'havies perdut i ningú et trobava. No apareixies per enlloc fins a la nit que vas sortir Déu sap d'on, tot brut i amb un llibre. Mai vam saber on et vas ficar. Quan t'ho demanàvem sols responies que volies estar tranquil i no volies estar amb amb en Pepet de na Francisca, perquè era un beneit i un bèstia i que te feia befa perquè llegies. Me vas donar un ensurt de por aquell dia. Quan en xerram amb na Francisca encara en riem. "Coses de nins", diu ella.

Al final he obert la capsa. Dins la capsa hi he trobat llibres de poemes dels teus que mai entenc. A la meva època no llegíem res d'això. Ton pare sempre me deia que eren llibres censurats, que els havíem de tirar. Pot ser l'hauria d'haver escoltat quan ell me deia que eren de comunistes, però no en vaig fer cas i te'ls vaig guardar. Allà al mig, hi havia aquells manuals enormes de Lleis: que si Derecho Penal, que si Tributario... i quan estava passant els manuals m'ha sortit un quadern ple de fulls a dins. Primer he pensat que eren apunts, però llavors he vist – el que he vist, fill meu! – que no era així.

En aquest quadern, com si d'un diari personal es tractés, ho contes tot. Com havies anat a aquella classe de Romà i com et vas asseure al seu costat, i com vas començar a parlar amb ell i com vau connectar, i com et contava que el seu avi era un roig igual que ell. Ell era Ferran, però tothom el coneixia pel cognom, Amorós. El seu cognom et semblava "màgic" i que ell reia cada vegada que li comentaves. Que vos vau fer molt. A ambdós vos agradava molt la literatura. Ell escrivia i te'n va ensenyar. Escrivíeu relats i poemes junts mentre ateníeu a classes de Civil que, segons tu, eren molt pesades. Un d'aquells poemes el vau presentar a un concurs i vau guanyar un viatge a Madrid. Tu m'havies dit

que hi anaves per un congrés d'aquells de catedràtics, que t'havien seleccionat a tu per aplicat... i que ingenus vam ser el teu pare i jo que ho vam contar orgullosos a tots els veïns! A aquell quadern contaves com a Madrid vas compartir habitació i que un dia vos va besa mentre escrivíeu a la taula d'aquella habitació del Col·legi Major, baix un crucifix. Aquella nit vas anar amb Ferran al llit... i vas pecar! Vas pecar davall la mirada de Déu i enganyant als teus pares!

Les pàgines segueixen. Ara ja no és sols un rumor del poble, jo sé el que feis. Com anau els dos al bany de la facultat, d'amagat perquè ningú vos vegi. Com quedes a ca seva enganyant als teus companys de pis dient que vas a estudiar. Avui na Cati no m'ha dirigit la paraula després de saber-ho. Segur que vol treure el seu fill del pis que comparteix amb tu. Si jo fos na Cati faria el mateix. El seu fill és bon nin i segur que no vol que se'l mescli amb les teves coses. Ell té la promesa al poble, segur que no la vol perdre per les teves dèries que contes pel quadern. Un dia parlaré amb ella.

A aquest maleït quadern parles de llibertat nacional, de revolució social... que la democràcia està arribant i que és el moment de sortir al carrer. Contes que des de que vas començar la carrera les coses han canviat molt i que la democràcia està a tocar i que després ve la revolta i... Jo veig que per aquest camí acabaràs a la presó. Fill, que no ho veus? Els grisos et manaran a tancar com van fer amb en Muntaner. No fa falta et recordi el seu final. Això de la democràcia durarà poc. Ja veuràs. Serà com la República, i tots sabem com va acabar. Record quan eres petit que sempre volies anar a missa amb jo i escoltaves amb atenció quan el capellà xerrava de la necessitat de la fe i del nacionalcatolicisme per salvar la nostra ànima i anar al cel. Ara, d'ençà que ets a la universitat ja no parles de res d'això. Sempre ens discuties que no acabaves d'entendre la Guerra. Tu no la vas viure fill. No saps el que va ser la fam, la misèria. No saps la sort que tens. Totes aquestes eleccions que diuen que hi ha... acabarà malament fill.

Dins el quadern hi ha mils fulls de poemes d'autors subversius i de pamflets de partits que desconec. Contes com des del primer any estàs a una associació d'estudiants, que organitzàveu manifestacions i accions clandestines contra el Moviment, i com reivindicàveu la República a les vostres reunions clandestines de la facultat. Contes com vas començar a passar-vos llibres ajudats d'un professor que tenia contactes amb "el Partit". Parles de llibres d'un tal Hernández o de Gramsci. Contes com vas conèixer Blai Bonet, Maria Mercè Marçal... Expliques com amb Biel Mesquida coneixes la llibertat dels sexes de qui escrius fragments dels seus llibres on es relaten actes sexuals entre homes: Tot són depravacions vulgars que en dius poesia. A les darreres fulles del quadern hi havia un escrit teu: "La universitat és la font del canvi social, de l'obertura de la ment, els cors i els sexes. A les facultats desobeïm, vivim per primer cop enmig de la mar de repressió. És l'inici de la revolta". Jo llegia perplexa aquelles paraules, alienes al meu fill petit, que va néixer de les meves entranyes. "A la universitat un es troba a ell i a la veritat. Això és la vida universitària i no tots estan preparats per entendre-la". A la pàgina de l'escrit, com si d'un punt pàgina es tractés hi havia una fotografia de tu i un altre noi, el Ferran imagino. A darrera la fotografia, una sola frase escrita a mà. No era la teva lletra: *libertas perfundet omnia luce.*

Ara per ara no ensenyaré res d'això a ton pare, prou nerviós està. Fill meu, ens veiem d'aquí poc, quan acabis els finals. Ja parlarem i trobarem una solució pel teu problema. Resaré molt per tu.

Una besada,

Ta mare.

Rosa Janer Melià

Barcelona, 19 de març de 2018